

Underbilag A.**Til Mindretalsbetænkning**

(N. Niclasen, J. Patursson)

i

Lagtingssag Nr. VII. 14/1934:

(Jørð til uppdyrkan).

Oversigt over Kongsgodsets historiske og retslige Forhold.

Af J. Patursson.

Vore Forfædre, Landnamsmændene, overtog al færøsk Jord ubeskaaret som deres retmæssige Ejendom. Ned igennem Tiderne kom saa disse Ejendomme til at blive skat skyldige til de norske Konger, jfr. Lagmandens Formular ved den aarlige Lagtingsaabning: Vi skulle gøre, som vi have gjort fra gammel Tid, vi skulle love vor naadige Herre og Konning Skat.

Efter Biskopstolens Oprettelse ca. 1100 kom efterhaanden en Del Jordegods til at blive lejeskyldigt til den færøske Kirke, og det er væsentlig dette Gods, der ved Reformationens Indførelse gik over til det saakaldte Kongsgods, væsentlig i den Form, at Kongen tilegnede sig den samme Landskyld, Bønderne før havde svaret til Kirken.

Dette Gods har bibeholdt enkelte af de Særpræg, der karakteriserede de oprindelige Odelsejendomme, og indtager nu en Særstilling overfor Nabolandenes Fæsteforhold med flere Kendetegn tilfælles med det oprindelige Odelsgods eller, om man vil, Fideikommiss. Efter dansk Sprogbrug skulde Kongsgodset nærmest betegnes Fideikommissgods og ikke Fæstegods.

Den oprindelige Form i den historiske Tid for norske Selvejendomme var Odel. Erhvervelse af Odelsret, det er Ætteejendomsret paa en Jordejendom, var i de ældste Tider betinget af, at Jorden uafbrudt i 4—6 Generationer havde været i samme Slægts Besiddelse. Landsloven af 1274 føjer desuden til som et Alternativ et Tidsrum af 60 Aar.

Odelsretten gik oprindelig over, dels til en Arveret for de til Deltagelse i Arveskiftet berettigede, især mandlige Slægtninge, dels til en Forkøbsret i Tilfælde af Gaardens Salg, ledsaget af en Løsningsret, naar den ikke var „lovbudt“ de forkøbsberettigede. I Sverige sammenfattedes Rettighederne under Navnet „Bördsret“. Det blev hurtig Regel, at den ældste Søn overtog Gaarden, kun hvor der var flere Gaarde, tilfaldt disse yngre Sønner. Derfor var denne senere saakaldte Aasædesret netop et praktisk Udslag af Odelsretten. I Christian den Femtes Norske Lov, der ved et særligt kongeligt Reskript af 12. Maj 1688 gjordes gældende for Færøerne, bestemmes i 5te Bog, 5te Kapitel, § 1:

„Den Jord kaldes Odelsjord, som haver ligget under et Ætlæg i 20 Vintre eller længer.“

Ved Forordningen angaaende Odelsretten i Norge og den nøjere Bestemmelse af 14. Januar 1770 forkortedes Indløsnings tiden til 10 Aar, og ved Forordningen af 14. Januar 1829 om Odelsindløsningsretten paa Færøerne forkortedes denne til 5 Aar. Dette forhindrede dog ikke, at færøske Odelsmænd, selv efter at Odelsindløsningsretten ved Lov blev ophævet i Tredserne, fremdeles i paakommende Tilfælde i Afstaaelseskoder forbeholder sig og Arvinger Indløsningsret med den gamle Tidsfrist af 20 Aar.

De færøske Odelsejendomme dreves dels af Ejerne selv, eller hvor en Odelsmand besad flere Ejendomme af Opsiddere (Forpagtere), der indehavde Forpagtningen paa